

AVRASYA TÜRKOLOGLARI SÖZLÜĞÜ, I. CİLT, 1. KİTAP: RUSYA TÜRKOLOGLARI (XX. YÜZYIL)

Aleksandr Kolesnikov - İlyas Kamalov, Avrasya Türkologları Sözlüğü, I. Cilt, 1. Kitap: Rusya Türkologları (XX. Yüzyıl), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2011, 428 s., ISBN: 978-975-7213-33-8 (1. C.)

Sümeıra Harmanda*

Gazi Türkiyat, Güz 2012/11: 248-251

Türkçe karşılığı Türklük Bilimi olan Türkoloji; Türk dilini, tarihini, edebiyatını, halk edebiyatını, arkeolojisini, etnografyasını, sanatını içine alan çok geniş bir bilim dalıdır. Bu bilim dalıyla ilgili ilk çalışmalar Batı Avrupa'da görülür. Buradaki çalışmaların yanı sıra Rusya'da yapılan çalışmalar da, Türklük bilimi içerisinde önemli bir yer tutar (Eren 1998: VII).

Rusya'daki Türkoloji çalışmalarını, Türkologların hayat hikâyelerini ve belli başlı çalışmalarını ele alan eserler arasında Rus Türkolog A. N. Kononov'un yayımladığı eserler önemli bir yer tutmaktadır. Kononov'un 1972 yılında Leningrad'da yayımlanan *İstorija izučeniija tjurkskix jazykov v Rossii. Dooktyabr'skij period* adlı eseri Rusya'da Türk lehçeleri konusunda yapılan araştırmaların tarihini ele almaktadır. Onun 1974 yılında Moskova'da yayımlanan *Biobibliografičeskij slovar' otečestvennyx tjurkologov. Dooktyabr'skij period* adlı eseri ise Rusya'da yetişen Türkologlarla ilgili biyobibliyografik bir sözlüktür. Bu sözlükte Rus Türkologlarının yanı sıra Alman, Fransız, Macar, Fin ve Türk kökenli Türkologlardan bahsedilmektedir. Sözlükte Ekim 1917 öncesi dönemde yaşayan Rus Türkologlarının hayatları ve çalışmaları hakkında bilgiler verilmiştir. Türkologların hayat hikâyelerini ve belli başlı çalışmalarını ele alan diğer bir eser de S. D. Miliband'ın 1975 yılında Moskova'da yayımlanmış olan *Biobibliografičeskij slovar' sovetskix vostokovedov* adlı sözlüğüdür. Miliband bu eserinde Sovyet döneminde yetişen doğu bilimcilerinin bilimsel çalışmaları hakkında bilgi vermiştir (Eren 1998: VII-VIII).

* Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, sharmanda@gazi.edu.tr

Türkiye’de bu konu ile ilgili yapılan çalışmalardan ilki Prof. Dr. Hasan Eren’in 1998 yılında Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanmış olan *Türklük Bilimi Sözlüğü I. Yabancı Türkologlar* adlı eseridir. Eserde pek çok yabancı Türkologun hayat hikâyesi ve çalışmaları hakkında bilgi verilmektedir. Bu konudaki diğer çalışma ise Prof. Dr. Tuncer Gülensoy’un *Türkiye Türkologları ve Türk Diline Emek Verenler (1800-1950: Türkolojinin 150 Yılı)* adlı ansiklopedik eseridir. Bu çalışma, Türkologların kendilerince yazılmış hayat hikâyelerine ve yaptıkları çalışmaların bibliyografyalarına dayanmaktadır. Eserde, Türk dili ile ilgili çeşitli çalışmalar yapmış kişilere yer verilmiştir. Ayrıca Türkiye Türkologlarının içinde Türkoloji eğitimi almamış olan farklı mesleklerdeki kişiler de bulunmaktadır (Gülensoy 2012: 17).

Türkologların hayat hikâyelerini ve belli başlı çalışmalarını ele alan diğer eser Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu tarafından 2011 yılında yayımlanan *Avrasya Türkologları Sözlüğü, I. Cilt, 1. Kitap Rusya Türkologları (XX. Yüzyıl)* adlı ansiklopedik çalışmadır. Eser, Türk Tarih Kurumu, Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı TÜRKSOY ve Bağımsız Devletler Topluluğu Üye Ülkelerinin Devletlerarası Sosyal İşbirliği Fonu (IFESCO)’nun ortak yayınıdır.

Türkçe ve Rusça olmak üzere iki kısma ayrılan eser, “Sözlük Hakkında Birkaç Söz” (s. XI), “Önsöz” (s. XIII-XIV), “Rusya Türkologları (XX. Yüzyıl)” (s. 3-206), “Bibliyografya” (s. 207-208) başlıklı beş bölümden oluşmaktadır.

Eserin *Sözlük Hakkında Birkaç Söz* kısmını Türksoy Genel Sekreteri Prof. Dr. Düysen Kaseinov kaleme almıştır. Bu bölümde çalışmanın beş ciltten oluştuğu ifade edilmiş ve iki kitaptan oluşan ilk cildin Rusya’daki Türkologlar hakkında bilgi verdiğinden bahsedilmiştir. Daha sonra ikinci cildin bağımsızlıklarını yeni kazanan Türk devletlerindeki Türkologlar, üçüncü cildin Türkoloji ilmi ile uğraşan Avrupalı Türkologlar, dördüncü cildin başta Çin ve Japonya olmak üzere Asya’daki Türkologlar, beşinci cildin Türkoloji alanındaki çalışmalarıyla tanınan Türkiye’deki Türkologlar ile ilgili olacağı konusunda açıklamalar yapılmıştır.

Çalışmanın *Önsöz* kısmı eserin yazarları olan Prof. Dr. Aleksandr Kolesnikov ve Dr. İlyas Kamalov tarafından hazırlanmıştır. Bu bölümde eser hakkında genel bilgiler verilmiş ve eser hazırlanırken faydalanılan çalışmalar açıklanarak bunların en önemlileri sıralanmıştır. Bu çalışmalar şunlardır: A. N. Kononov’un *Biyobibliyografiçeskiy Slovary Oteçestvennih Türkologov (Rusya Türkologları Biyobibliyografi Sözlüğü)*, S. D. Miliband’ın

Vostokovedı Rossiye XX-XXI Veka (XX-XXI. Yüzyıllardaki Rusya Şarkiyatçıları), M. K. Bashanov'un Russkiye Voyennıye Vostokovedı. Biyobibliyografiçeskiy Spravoçnik (Rus Asker Şarkiyatçıları. Biyobibliyografi Sözlük), B. V. Lunin'in İstoriyografiya Obşestvennih Nauk v Uzbekistane (Özbekistan'da Sosyal Bilimler Historiyografisi).

Eserin ana bölümü olan *Rusya Türkologları (XX. Yüzyıl)* kısmı 3. sayfadan itibaren başlamakta ve 206. sayfaya kadar devam etmektedir. Bu başlık altında 1950 yılına kadar doğmuş olan 211 Rusya Türkoloğunun ismi alfabetik olarak sıralanarak okuyucuya sunulmuş, isimlerin yanına parantez açılarak doğum ve ölüm tarihleri yazılmıştır. Ancak bazı Türkologların ölüm ya da doğum veya hem ölüm hem de doğum tarihleri kısmına soru işareti konulmuştur. Anlaşıldığı üzere bu Türkologların doğum ya da ölüm yılları veya her ikisi de bilinmemektedir. Daha sonra bu Türkologların hayat hikâyeleri ayrıntıya girilmeden aktarılmış ve ardından *Başlıca Çalışmaları* şeklinde bir alt başlık açılarak en önemli çalışmaları çalışmaların yayım yılına göre sıralanmıştır. Ayrıca doğum ve ölüm tarihlerinin verildiği parantezden sonra gelen bir dipnotla bu bilgilerin hangi kaynaktan alındığı da belirtilmiştir.

Rusya Türkologları (XX. Yüzyıl) bölümünün ardından gelen *Bibliyografiya* başlıklı kısımda eser hazırlanırken faydalanılan önemli çalışmalar alfabetik olarak listelenmiştir. *Sözlük Hakkında Birkaç Söz* ve *Önsöz* kısımlarında verilen bilgilere göre bu çalışma için ansiklopedilere, biyografi sözlüklerine, biyobibliyografik çalışmalara başvurulmuş, bunlara ek olarak Türkiye'de ve Kırgızistan'da neşredilen benzer yayınlardan, şarkiyatçılığın tarihine dair kitap ve makalelerden, ilmî ve eğitim müesseselerin tarihi ile ilgili çalışmalardan, arşiv belgelerinden istifade edilmiştir. Ayrıca Avrasya'nın farklı ülkelerindeki pek çok Türkoloğun bu çalışmaya katkı sağladığı vurgulanmıştır.

Bibliyografyanın ardından eserin diğer kısmı olan Rusça bölümü gelmektedir. 209. sayfadan itibaren başlayan bu kısım 428. sayfaya kadar devam etmektedir. Eserin Rusça bölümü, Türkçe bölümünde olduğu gibi aynı şekilde devam etmektedir. Ancak eserin *Önsöz* kısmında belirtildiği üzere iki bölümün bazı yerlerinde küçük farklılıklar bulunmaktadır. Eserin Rusça kısmında, Türkçe kısmında bulunmayan bir *Kurum ve Kuruluşların Kısaltmalar Listesi* adlı bölüm bulunmaktadır. Rusya Türkologları (XX. Yüzyıl) bölümünden hemen sonra başlayan bu bölümde çalışma için gerekli

kaynaklara ulaşmak amacıyla başvuru alan akademi, enstitü, müze gibi çeşitli kurum ve kuruluşların isimleri Kiril alfabesine göre sıralanmıştır. Bu başlıktan sonra gelen *Yayın Kısaltmaları* başlığı altında faydalanılan ansiklopedi ve sözlük gibi çeşitli yayınların listesi alfabetik sırayla verilmiştir.

Eser; yaptıkları çalışmalar ve yayımladıkları eserlerle Türkolojinin ilerlemesinde büyük katkıları olan Rusya Türkologlarının hayat hikâyelerini ve çalışmalarını Türkoloji camiasına sunarak büyük bir boşluğu doldurmuştur. Büyük bir titizlikle hazırlanan eser, Türkoloji ile ilgilenenlerin, Türkoloji ile ilgili çalışmalar yapan akademisyenlerin ve öğrencilerin faydalanabileceği ansiklopedik bir başvuru kaynağıdır.

KAYNAKÇA

EREN, Hasan (1998), *Türklük Bilimi Sözlüğü I. Yabancı Türkologlar*, Ankara, TDK Yay.

GÜLENSOY, Tuncer (2012), *Türkiye Türkologları ve Türk Diline Emek Verenler (1800-1950: Türkolojinin 150 Yılı)*, Ankara, Akçağ Yay.